

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԵՐԱՏԵԼՆ

ՕՐԵՊԻՐ ԲԵՐԴԻՐԱԿԱՆ ԲՆԱԼՈՒԲԱՆՆ ԵՒ ԵՌՆԻՏՐԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

29 Հոկտեմբեր :

Այսօր հինգշաբթի գիշեր բռնի մը թաթար եկան, Տիարաբեքի կառավարիչ Զեքերիա փաշային կողմանէ, ու աւ լաւր բերին . վիշ գունդ եգիպտացի զօրքէն, որոնք շատոնցմէ Ուրֆա կը կենային, չորս գունդը կ'սկսէր փաշային փաշայէն . երբոր Զաճէ կ'ընթացին ասոնք՝ ուր որ կեցած է հիւսն յիշեալ փաշային բանակը, յարձը կ'ընէին ասոնց վրայ Բարսիլէ զօրքերը, ու մեծ մասը եգիպտացիներուն յերուցան ըրին . հաշիւ թէ 3,000 հոգի կըցան բանակը համարիլ :

Ասկից ի զատ՝ իմացաւ մեծագոր Տէրութիւնը որ՝ Մարաշու մեջ գտնուած եգիպտացի փաշայուն զօրքերուն վրայ, որոնք շուրջ 1,000 հոգի էին, յարձը կ'ընէին բնակիչները, ու քիւրտերուն օգնութեամբ բնաջինջ ըրին զանոնք :

— Աւագրիսական շոգենաւը՝ Գրեմա Մէթեոնիկ, առ ձերանի Պէրութ գնաց . քանի մը հարիւր հոգիով, որոնց մէջն էր Պ. Զօհրապ առաջին բժիշկը Ասորեստանի բանակին, չորս վերսրոյծ (ձէւուհ) . նաեւ Ղալաթա Սարային մեջ հաստատուած բժշկականութեան վարժարանին յառաջագլուխ աշակերտներուն շատը . ասոնք ալ ան քաղաքը դացին : — Տաճկի Փոլսաթա մը եգիպտացի գերիներով՝ շատոնցմէ կ'ընթացան կեցած է հակառակ հովիւրու պատճառաւ, որն որ Լարի Գահիր շոգենաւը՝ չի կրցաւ քաշել ներս բերել, միայն մեջի եղած գերիները առաւ Պօլսա թերակ, որոնք շուրջ 1000 հոգի են . բայց յիշեալ Փոլսաթան գեւա չի հասաւ : — Լըզըլումի նաւակները՝ հոկտեմբեր 12 ին, կը ծանուցանեն թէ՝ ժանտախտի գիպվածներ պոտու

հաճ են ան կողմերը . բայց քաղաքին կառավարիչները շուտով մը սաստիկ զգուշութիւններով մօտ տեղ վանքը պահպանած են առ հիւանդութենէ : Անոնց առ կերպ խոհեմ կառավարութիւնն է պատճառը որ Տրապիզոնէն եկած բաներուն համար քառանգինս չիկայ հոս :

— Դանուբէն եկած վերջին շոգենաւով հասաւ հոս, լուռ Լ. օնտուտէուին իր կրնոջը հետ . անցած շաբաթ օր այցելութիւն գնաց Ֆիթհի Աճմէտ փաշային ու Ռեշիտ փաշային, առ շաբաթ օրն ալ Վ. Ե. հափառ Արքային պիտոր ներկայանայ :

— Կիրակի իրիկուն, բարձրագոյն Դրան ուղարկուածները իփտարըրին Հասիպ փաշային բընակարանը, որ արդարութեան առեւանին նախագահէ : Աս իրիկուն ալ իսպիտան փաշային քովը կ'ընթան, ուր տեղ իփտարէն ետեւ մեծ խորհուրդ պիտի ըլլայ :

— Գլանապու վերջի շոգենաւով հասաւ հոս Լ. մին փաշան, որ անվանի մաթեմատիկոս է, ինտոր կը գովեն զնա Գլանապու օրագրութիւնները իր գտած գիտութիւն համար, * օգտաւի՞ գիտութիւններուն վրայ, կը հաստատուի թէ՝ Տէրութիւնը մեծ պաշտօն մը յանձնելու է անոր, որ կարող ըլլայ բանիցնէ ան զիտութիւնները՝ որն որ երկար ժամանակ Լըզըլայ կենալով սորված է :

Ղալաթա Սերային վարժարանին մեջ, որն որ բարեկշտատակ Սուլթան Մահմադ ինքնակալը

(* Տեսակ մը հաճա ֆիշէնի է որ շատ մաքու կը պահեն, ու պաշարման (մուհասէրէ) մեջ կը բանեցընեն) :

հաստատուի, 240 աշկերտ կան . որոնց 40ը բժշկականութիւն, վերաբուժութիւն ու զեղազօրութիւն կը սորվին . մնացած աշկերտները՝ յիշեալ գիտութիւններուն համար հարկաւոր եղած սորվելիքները, ու անոնց հետ՝ տաճկերէն, արաբերէն ու գաղղիերէն :

Ասոնց ամեն ծախքը Տէրութիւնը կընէ :

Վարժարանին նախագահը, (պատուաւ հփէնտին է, Ըբբային առաջին բժիշկը . իր տղան ալ դասատանց վրայ վերակազմութիւն կընէ :

Բժշկականութեան ու զեղաբանութեան դասատուները ասոնք են :

Բժիշկ Վեհնարդ . որ միանգամայն վարժարանը կը կառավարէ :

Լիլիէն Վարաթէտտորի .

Գանսգանդէն Վարաթէտտորի .

Սփիշէր .

Վիսիպորթ Մ. Վալէյա :

Առաջին ուսմունքներուն դասատու երրորդ կարգին, Մ. Ս. Սուէնէ :

Մ. Կէռուիէին՝ 2 կարգին :

Առաջին կարգը իրեք դաս բաժնուած է, ու անոնց ուսուցիչները ասոնք են :

1 Մ. Լեւեզէ .

2 Մ. Լեւազ .

3 Սաքը Լիֆէնտի :

Տաճկերէնի ու արաբերէնի վարժապետ՝ Խամայիլ Էֆէնտին է, որ երկու օգնական ալ ունի . Գեղեցկագրութիւնը՝ Վեհմիլ Էֆէնտին կը սորվեցնէ :

Ռիշ 5 հոգի ալ կան, որոնք Վարժապետներուն օգնական են, ու աշկերտներուն դասը կընեն կուսան :

Վարժարանը բացվելէն ետեւ, այսինքն 1839, մարտի 14 էն մինչև 1839, նոյեմբեր 1, գիտութեանց սկզբունքներուն ու լեզուաց վրայ կը պալապէին . հետագայ տարիներ մեջ՝ որոշեցին որ առաջ գալով աշկերտները սկսին մասնաւոր գիտութեան :

ՊԵՏԱՊՈԼԻՍ :

Համի Տեառն 1787, աշնան մեջ, Լուսովիկոս Գեֆէնէզ անուն երեւելի վերաբուժիչ ձեռքը տոմսակ մը (թէսկերէ մը) հասաւ որ ստորագրեալ էր, միայն թէ՛ կը կանչուէր որ վաղվան օրը երթայ փարէզի մօտ գեղի տուն մը, իր հետը տանելով վերաբուժութեան հարկաւոր եղած գործիքները :

Լըբոր տեսաւ որ տոմսակին մեջ ամեն բան կարգաւ գրված էր, այսինքն՝ օրու, ժամը ու տեղը, միայն կանչողին անունը չի կար մեջը . մէկ դի նետեց թուղթը ու ըսաւ . « Լեւեռն տարաւորս չունիմ որ գտնարկապօրս մարդուն մէկը առ գիրը գրած է ինծի, խաբէրու համար . բայց ես չեմ խաբիր : Իրեք օրէն ետեւ ուրիշ տոմսակ մալ հասաւ ձեռքը՝ տասանկ գրված . « Վաղը կես օրէն առաջ տունը գտնուի . մէկ կապ մը պիտոր գալ որ քննի ան տունը ասնի, ուր անի գործողութիւն մը ընելու է » :

Հիշատի նոյն օրը մէկ փառաւոր կառք մը եկաւ կեցաւ իր տանը առջև . ուստի չի կրցաւ գեմ կենալ Գեֆէնէզ վերաբուժիչ, մասն կառքը ու գնաց : Բայց հարցուց կա-

ռավարին՝ ո՞ր կը տանիս ինծի : Ենապատասխան տրվաւ, չեմ գիտեր տէր իմ, չեմ կրնար զօրքել : Լըբոր հասաւ կառքը գեղի տունին առջև, որն որ ուրիշ անիւրէն քիչ մը զատ չիմված էր . վար իջնալէն առաջ՝ վերտօնի հարցուց վերաբուժիչ, որո՞ւ է աս տունը՝ ո՞վ կը բնակի հոս . հիւանդը ո՞վ է :

Բայց կառավարը վերտօնի պատասխանեց թէ՛ չեմ գիտեր : Լըբն ասեց անսաւ մէկ երիտասարդ մը 20 տարեկան, որ անգղիացի կը թուէր իրեն . եկաւ յարգութեամբ գիմուորեց, ու ձեռքէն բռնելով ներս տարաւ : Հարցուց անոր Գեֆէնէզը, ո՞վ կանչել տրվաւ զնա : Պատասխան տրվաւ անգղիացին . Ենորհակալ եմ Պարոն քու բարեսիրտութեանդ, որ եկար . հրամայեմ նստիլ . ահա չեքօրթ, խաչվէ ու գինի, ուսկից որ կուղես իմէ, գործողութիւնը սկսեմք առաջ :

— Մէ՛ Տէր, առաջ հիւանդը տեսնանք . պէտք է որ քննուի անոր ցաւը որ հասկընամ թէ գործողութիւնը քննել հարկաւոր է մի :

— Այնքան հարկեցուցիւ (պէ՛տ) բանմը չունինք, Պարոն, նստէ քիչմը կաղաւթ, ու մօտիկ ըրէ ինծի, ահա իմ քսակս՝ որու մէջ 100 կիսէ կայ . քուկէ աս ըս-

տալը՝ թէ որ ուղես ընել ինչ որ խնդրելու եմ քեզմէ . իմ երախտաւորութիւնս՝ այսքանով ալ բաւական չըլլար, ալ աւելի կը վարձատրեմ քեզ : Ասոր հակառակ՝ թէ որ դէմ կենաս չէ՛ ըսես, երդում կընեմ որ աս ատրճանակները (փիշտովները) քու վրայ կը պարպեմ :

— Վու տարճանակներդ ինծի չեն վախճուներ . բայց ըսէ՛ ինչ կուղես իզմէ, ինչ ծառայութիւն կընամ ընել քեզի :

— Երբեք որ իմ աջ կողմի ոտքս կտրես :

— Ետտ աղէկ, Պարոն, թէ որ կըկամիս՝ գրուիդ՝ ալ կը կտրեմ . բայց կը տեսնամ որ քու ոտքդ առողջ է, ինչ պակսութիւն ունի որ կտրեմ :

— Լեւեռնին պակսութիւն մը չունի . բայց ես կուղեմ որ աս ոտքս կտրել տամ, որն որ անպիտան բան մընէ ինծի :

— Խնայելիքնդ դուռն :

— Վեզի ինչ ըրի որ ասանկ կը դպչես ինծի :

— Ըսէ՛ ուրեմն ինչ պակսութիւն ունի ոտքդ :

— Լանմը չունի . . . բայց կուղեմ տակաւին դէմ կենալ :

Թիւններուն դասաւորութիւնը, կանոնաւոր ընթացքով, այսինքն՝ բժշկականութիւն, վիրաբուժութիւն ու զեղագործութիւն, իրենց վարժապետները ասոնք են .

- Ս. Սփիշէր ուսուցիչ անդամաւորութեան .
- Ս. Ն. Վարաթէօտորի բնախօսութեան .
- Ս. Պէննարգ՝ վիրաբուժութեան և անկարաւորութեան .
- Ս. Վոնսք . Վարաթէօտորի բնախօսութեան .
- Ս. Վարաթէյա . զեղագործական քիմիագործութեան :

Անդամաւորութեան փորձը կրնն կենդանիներու վրայ, ու երբեմն ալ հիւանդանոցներու մէջ մեռելներու վրայ :

Տնկաբանական պարտէզներ ունի աւ վարժարանը նաև բոլոր գործածական բոյսերուն պատկերները, որոնցմով մեծ օգուտ կը քաղեն տնկաբանութեան համարներէն :

Ասկէ զատ՝ երկու փառաւոր դահլիճ ունի, մէկը ֆիզիկական գիտութեանց համար, ու մէկը՝ հանքաբանութեան, որոնք արքայական առատաձեւութեան զարդարված են : Յիշեալ դահլիճները՝ թէպէտ ամեն կատարելութիւնը չունին, բայց շատ կը դիւրացնեն աւ երկու գիտութիւնը, որ բժշկականութեան մասն են :

Աս ամեն ուսումնեքները զաղղ խարէն լեզուով կը սորվեցնեն, տաճկերէն բացատրութիւններ տալով, կամ վարժապետները՝ կամ իրենց օգնականները :

Անցած տարւան առջի սորվելիքներուն մէջ, տաճկերէնէ արաբերէնէ ի զատ՝ ասոնք ալ կային. գեղեցկագործութիւն տաճկերէն, զաղղ խարէն . Թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, և մասնաւորապէս Օսմանեան Տէրութեան պատմութիւնը, նաև բնական պատմութիւն բժշկական :

Հասան ամսու 17 ին (հոկտեմբեր 1) սկսան ակադեմիան հարցաքննութիւնը ընել : Ամեն մէկ դասին վարժապետը իր պաշտօնակցին մէկուն հետ հարցմունք կընէր աշակերտներուն՝ զանազան նիւթերու վրայ . ու աւ երկու հարցընդներն ալ կը նշանակէին առանձին, անոնց լուծած դժուար խնդիրները, որն որ հարցաքննութիւնը լրիննալէն ետև, որոշեցին որ վարժարանին գիւհներ արձա-

նադրեն (խալա ընեն) : Արժանաւոր աշակերտներուն վկայական թղթեր պիտոր տան . ու անոնք որ ան գիտութիւնները սորվելու յաջողակութիւն չունին, անոնց համար ալ ուրիշ կարգադրութիւն պիտի ըլլայ :

Ակադեմիան քննութիւնէն ետև, սկսան հրապարակաւ քննել . Վ. հափուս Արքան ալ հաճեցաւ՝ Տէրութեան մեծ արջտօնատարներուն հետ ներկայ գտնուիլ ան հանդէսին : Վ. երջապէս ամ մենուն հաճելի եղաւ աւ վարժարանին հանդիսաւոր քննութիւնը :

Ի. ՅԱՐԻ

Հոյեմբեր 10 :

Պօլսէն կը գրեն թէ՛ Ստեփաննոս Սրբազան Արքեպիսկոպոսը անցած ուրբաթ օր ողջամբ անքաղաքը հասէր է, ու նոյն գիշերը՝ ժամ 4, խարձրաւոր յաւաքը երթալով Վերայարդ Ամիրաներուն հետ, Պատրիարքական տէնակուռ նշանը առէր է : Խարձրապատիւ Ստորադամը ու բոլոր նախարարները (քիճալները) Տէրութեան, շատ պատիւ ու յարգանք ցըցունելէն ետև Սրբազանին, մեծ հոնդէսով Պատրիարքարանը խրկեցին : Փաշայի Վարդնէն մինչև յիշեալ բնակարանը՝ որ կէս ժամէն աւելի կը քշէ, ճամբու վրայ գտնուած հայաղղի խաւով թափանցելով, կանթիւներով ու լապտերներով լեւոնց կրպակները զարդարէր են ի պատիւ Սրբազան Պատրիարքին . որ անթիւ բազմութեամբ շտակ սուրբ Մատուածածնի եկեղեցին մտեր, ու վեհափառ Արքային երջանիկ կենացը աղօթք ու բարեմաղթութիւն ըրեր է :

Կը գրեն նաև՝ թէ երբոր հասաւ Սրբազանը բաւելիշտաակ Սուլթան Վահանգիստի թիւրպէյին առջևը, իսկոյն ձիէն վար իջաւ, ու ան տեղէն ցաւ քիչ մը՝ բարի մաղթանքներ ըրաւ . յիշեալ թիւրպէյէն ալ ճրագներ դուրս հանելով՝ պատիւ ըրին Սրբազան Պատրիարքին :

— Հոյեմբեր 2 Թուով, տրալված յայտարարութիւն մը առնէր Պօլսէն, որով (սկսանաւ Պ. Խաչատուրը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ՛ ամսուս վերջը հայերէն (Րազիլ) մը պիտի հրատարակէ, ու

շատ կերպ օգտակար լուրեր պիտի տայ : Աստի կը ցանկանք որ՝ տրված, ազգագուռ ու բաղնատեսակ խոստովանքները ի գործ դրվի, ու բնաւ չենք երկբայի որ օրագիրին նախապէր ուրիշ բան չէ, բայց միայն աղղիս պայծառութիւնը և ուսումնական յաւաքադիմութիւնը :

— Հոկտեմբեր 19 ին, Փռանկալղի Փռխութան Վ. պիւքատ անուն, 26 օրվան մէջ Վոլոնէն Վիշք ստեղծաւ հասեր է . նմանապէս և Պոլսէն վր ըսված պոլիքը 6 օրվան մէջ, Պիւրեան նաւահանգիստէն ոյսինքն Վիշնայէն : Ար հաստատուն թէ՛ առաջինը՝ մօտիւ Վոլոնէն Վիշք ստեղծաւ զօնալին ինդիլքը, վր եկած է, ու երկրորդը՝ ծովու վրայ լուստութիւնը ընելու համար :

Անցած Սեպտեմբեր ամսու 7 ին, Վ. հետիկիկ Վազթա Փռիլիէճիպա անունով (Րազրութեան մէջ, թիւ 203-204, աւ Թուղթը կը կարդանք, որ գրված է՝ նոյն օրագիրը յօրինող իտալացիին :

Վերայարդ Տէր :

Պարօն Արքաւոր Ռաֆայէլ ասպետը, հայ վաճառական Սարգստու, արեւելեան Զնդապատանի մէջ, որ վախճանեցաւ 1791 ին՝ գումար մը ստակ ձգեց ու հրամայեց որ անոր շահովը Վարժարան մը շինուի, որ աւելի իրթլին ու սնուցանուին հայոց աղքատ տղաքը :

Ան ատենի պարագաները արգեք եղան ու չի թողուցին որ շուտով մը ի գործ դրվի կառնագրին դիտաւորութիւնը, բանված շահն ալ եկելոց ան ստակը՝ մինչև 46,000 լիւրէ սթէպլին, կամ 1,380,000 աւսդրիական լիւրէ :

Համին 1835, յիշեալ Արքաւոր Ռաֆայէլին որդիքը, յարգի թաղմանս Վոլոնէն ասպետին հետ միաբանելով, որ անոր կտակը կատարողը (վասին) էր . ու ուղեւոր ի գործ դնել՝ խոհանարութեամբ կարգադրեալ կտակը, նաև մտածելով որ վարժարանի յարմար տեղ մը գտնան, Վ. հետիկի քաղաքը ընտրեցին . ասոր համար թէ՛ շինութիւնը և թէ՛ կառավարութիւնը նոյն վարժարանին, վստահութեամբ վերապատուելի Վիլթարեան Զարդ յանձնեցին, որոնք վաղուց հետէ քաղաքին մօտ սուրբ Վաղար կղզին բնակելով՝ քաղաքացի սեպված են :

Չորս տարի է որ՝ Ռաֆայէլեան Վարժարանի հիմնադրութիւնը եղաւ . որ հիմայ Փէղաօջի պալատին մէջն է, սուրբ Վասիլիանոսի ժողովրդապետական եկեղեցին թեմը . ու տասնըւորս ուսանող տղայ կար հօն, որոնցմէ

ու հինգ ամիսէն ետև աւ գիրը գրեց Վեֆէնգին :

Սիրելի Բժիշկ :

Աս նամակով քիչի կը խրկեմ տուժալ մը 240 լիւրէ սթէպլին, որ պիտի վճարէ քիչ մօտիւ Փանքօ՝ Փարիզու լուսայտիւրը . շատ երջանիկ ըրէք ինծի աշխարհի վրայ վասն զի իմ ոտքս կտրեցիք : Ահա ասկէ եւ կը ծանուցանեմ քիչի աւ բանին պատճառը, որ ասկից ետև խնդ չըսես ինծի :

Երբոր եւ գարձայ արեւելեան Զինտիստանէն, տեսայ Վիլիս Զաւէյ արիկինը, որ կանանց մէջ ամենէն գեղեցիկ է, ու սիրահարեցայ անոր . թէպէտ շատ ուղղունը ունէր, բայց իր սրտին մէջ՝ իւրեւ ուրիշ մարդ տեղ չունէր : Այսու ամենայնիւ երբոր ուղեցի որ օրինաւոր ամուսնութեամբ աւանդ զնս, չընդունեց անկաւ աւ առաջարկութիւնը :

Իմ բարեկամներս, ծնողքս ու եւ, զուր ջանացնէր որ ինծի ընդունի . չի կրցայ հասկընալ թէ ինչ էր պատճառը չուղելուն, թէպէտ և գիտէի որ շատ կը սիրէր զիս : Հետոյ իր քրոջմէն իմացայ թէ մինակ մէկ ոտք մը ունենալով՝ կը վախնայ եղբր, որ աւ բանը իմացվածին պէս աչքէ կը ձգեմ զնքը : Ասոր համար միտքս գրի որ

— Պարօն . եւ քիչ չեմ ճանչնար . ուստի կուզեմ որ ստորդ նշան մը տեսնամ, վկաներ ունենամ քու խենթ չըլլալուդ համար :

— Պարօն Վեֆէնգ՝ ոտքս պիտի կտրես թէ չէ :

— Այո՛ կտրելու եմ . բայց կուզեմ որ պատճառը իմանամ :

— Իմըկուհիմ չեմ զուրցեր քեզի . . . գուցէ մէկ օր մը . . . բայց գրաւ կը դնեմ, Պարօն, գրաւ կը դնեմ՝ որ դուն ալ պիտի գովես իմ աղնիւ գիտաւորութիւնս որ ինծի կը գրգէ ասանկ ընել :

— Եւ բան մը գրաւ չեմ դնէր մինչև որ չըսես ինծի, քու անունըդ, քու մականունըդ, արհեստըդ և ուր բնակիլդ :

— Հետոյ կիմանաս ասոնք . աւ այժմ բաւական է որ գիտանաս թէ՛ եւ պարկեշտանորդ մընեմ :

— Պարկեշտ մարդիկները իրենց բժիշկը չեն վախցունէր ատրճանակով, թէպէտ եւ քիչ չեմ ճանչնար՝ բայց չեմ կամենար բնաւ աւ գեղութիւնը ընել քեզի . կուզեմ դուն որ գերդաստանի (ֆամիլիայի մը) հայր՝ մեղցունես, որ ամենեւին քեզի գէմ բան մը ըրած չունի, նետէ՛ ուրեմն ատրճանակդ :

Ան ատենը անդղկացին ձեռքը տուաւ զէնքը ու ըսաւ . եւ քեզի չեմ նետեր . բայց կը ըստիպեմ որ ոտքս կտրես . թէ որ չես ուղեր կտրել ո՛չ գրամով և ո՛չ վախնալով, գոնէ մէկըրցի ինծի . եւ հիմայ աւ զէնքով պիտի կտտրեմ ոտքս քու աչքիդ առջևը :

Աս ըսելով՝ ատրճանակին բերանը ծռնելին վրայ դրաւ . բարեկամ Վեֆէնգը ցաթկեց տեղացը որ չի թողու :

Պատասխան տրվաւ անդղկացին՝ մի մօտենար ինծի, վառնդի պարտկուռ եւ ատրճանակը . բայց մէկ բան մաւ կը հարցընեմ . կուզեմ որ փուճ տեղը իմ ցաւս եվէնայ :

— Նշմարիտ կըսեմ շատ յիմար մարդ եւ դուն . թո՛ղ կամբքդ ըլլայ, բայց ուրեմն ոտքդ :

Երբոր գործողութիւնը կընէր, այսինքն՝ ոտքը կը կտրէր, ան լղկացին ծխապամրձը բերանը առած հանդարտ կը քաշէր, գիտես թէ ինքը չէր ան ցաւը կրօղը :

Վասնի մը ատեն անցնելէն ետև . առողջացաւ վէրքը . ու ամեն օր շնորհակալ կը ըլլար, կը գովէր իր բժիշկը, ուրախութեան արցունքներ թափելով՝ անոր անունը տրված ատենը :

Հետոյ եղաւ Ինկիլթէնա գնաց աւ արտաւոր մարդը,

տասնըմեկ հոգի մնացին ասորական օրս . ինչու որ անոնց իրեքը սուրբ Վաղարշ փանքը գացին կրօնաւոր եղան : 1835 էն սկսեալ ստորագրեալ մեծ որդին հանգուցեալ Նազարէի Ուսափայէի, տրվաւ միշտ վերապատկեալ Սիւրբարեանց վերջիշաւ ստակին շահը : որ 1 օնտըն Պանքօն գրված է , ու տարին 1389 լիքէ սկսեալն ուսյու Պանքօն գրված է , ու տարին 1389 լիքէ սկսեալն 7513 . 7 . 6 է , այսինքն 225,401 . 25 աւսորական լիքէ . ինտոր յարգոյ Սիւրբարեանց տրված ընդունելութեան մուրհակներէն (ռիւքմութայէն) յայտնի է : Ստորագրեալը (որ աներծադէն է Վաղարշ Վաղարշ յարգի ասպետին , որ ան ալ հայ փառապան է Վաղարշապատ , ու շատ ստակ ձգեց որ ուրիշ վարժարան մալ շինեն նոյն դիտաւորութեամբ , այսինքն հայոց ազգատեղոյոց համար , որն որ հիմա Պատուաքաղաքը սկսած են շինել) շարժեալ իրաւացի ու վարելու փափագէ մը , որ հասկընայ ան վարժարանին ինչպէս երթալը , որն որ իր յարգելի հայրը հաստատեց , Վենետիկ եկաւ յատուկ աս բանին համար , ուր կը գտնուի հիմայ ալ . ու միտք ունենալով որ ինչորէ ու ձեռք բերէ յիշեալ Սիւրբարեան միաբանութեանը արգարաւորութենէն , ան ապացոյցները (իսպախները) , որ կարող ըլլան իր սիրտը հանգեցնել , թէ իր հօրը կամեցը կանոնաւոր գործարարութիւնը (իճրան) եղած է , սիրով յանձնառու կը ըլլայ որ աս թղթով իմացունէ ամենեւին , իր ծընողին կարգադրած քրիստոնէական հոգողութիւնը . ու աս ալ հանգուցեալ բարեբաւին արժանաւոր գովութեանը ու պատուոյն համար :

Ղեքսանդր Ուսափայէ :

Վենետիկ , 1 Սեպտեմբեր 1840 :

Աս վերի գերէն յայտնի կը ըլլայ որ Պարօն Նազարէ Վաղարշ ասպետին 1 օնտուայի պանքօն է . դաժ 46,000 լիւրա սկէպլինի տարեկան տոկոսը 1380 լիքէ սկէպլին է , այսինքն 145,000 դուռուշի չափ , և ոչ թէ 290,000 դուռուշ , ինչպէս բնագիրին սը խալմունքովը մենքալ սխալեալ թիւ 6 օրագիրին մէջը գրած ենք :

Վարդէ ֆառնսէ կողմէ օրագիրը , ու Սօրնիկ Վրօնիդը կը հաստատեն թէ Պետրարուր գէն նամակներ առած են որ ուսուցող նաւահանդէսը 23 նաւ , որոնց 9ը մեծ նաւ , ու 11 ֆուխսթայ , ճամբայ ելած են հոկտեմբեր 2 ին , ու կերթանմէկ մասը Վօքէնհակէն , ու մէկ մասն ալ Բելմութ :

կարել տամ ոտքս : Երբոր 1 օնտուա դարձայ , վաղցի Լիւմիւային տունը ու ըսի թէ ձիւն լինալով ոտքս կտրեցաւ . վերջապէս հաճութիւն տրվաւ ու հարմարեցաւ ինծի : Բայց երբոր հարմարեցի երկրորդ օրը իմացուցի աւնոր ճշմարտութիւնը , վարմացաւ իմ սիրտս վրայ , ու սկսաւ ալ աւելի համարում ունենալ վրաս : Սիրելի բժիշկ , ինչո՞ւ համար տասը օրը չի տրվաւ ինծի Լստուած . ես յօժարակամ կտրել կուտայի զանոնք իմ Լիւմիւային համար :

Լիւմիւ ուրեմն , սիրելի , եկո՛ւր կըսեմ , որ տեսնաս իմ լծակցս , ու անտանը յիմար ըսէ ինծի :

Վաստէ Բիւնիլ :

Սօրնիկ Վիւլենէդը աս պատասխանը գրեց անոր :

Ղեքն Պարօն :

Հորհակալ եմք զի խրկած ընծայիդ համար , որ յիշալի շատ մեծ է , իմաշխատանքիս հետ բաղդատելով : Ուրախակից եմքու երջանիկ կացութեանդ վրայ . ճշմարիտ կըսեմ մեծ զոհ մընէ երբոր մարդ կը զրկէ զինքը իր

ՆԱԿԱՆՈՒՅՈՒՄ

Երբանուարիսէն կը գրեն անցած ամսու 12 ին . յիշեալն օվայի տօնավաճառը (բանայիւրը) շատ յաջող գնաց աս տարի . ու աս յաջողութիւնը խաւալ գեղի մուհաւը Մէհմէտ պէյին խոհեմ կառավարութեանը կուտանք : Հիւրաւի առուտուրի համար եղած պայմանները չի գործ գնելու , աւջի տարին էր , բայց յիշեալ Մուհաւը հաստատութեան օգուտը հոգալով , արգիւնքով ցըցուց ինչ որ կրնայ ընել հասարակաց պաշտօնատարի , երբոր բարի դիտաւորութիւն ունենայ : Երբանուարիսէն գտնու վաճ գոնօններուն հետ մէկ ըլլալով , զիւրութիւն տրվաւ առուտուրի պայմաններուն տօնավաճառին տոնէն . ու աւջի տարիներուն դէշ սոյնութիւն ները վերցուց : Վերջապէս ինչ օգուտներու որ կըս պատէր առուտուրը , հիմակվան նոր կարգադրութիւնէն , ամենին ալ լման վայելեց :

Պօնապէն եկած գիրերը , Սեպտեմբեր 1 ին . գրված , կսեն թէ Ղինիմաչինի կառավարիչները , շատ նաւերու մէջ բեռնաւորներ էին թունաւորած թէյ (չայ) ու խորհրդով ճամբայ հանած էին որ լինիլիքներուն ձեռքը իյնան . բայց աս չարութիւնը շատ սուղ նստեր է իրենց : Ղինացի խորհրդատիները կողպատեր են աս նաւերուն մէջ գտնու վաճ թէյը , ու ծախեր են իրենց հայրենակիցներուն , որոնցմէ անթիւ մարդ մեւեր է ան թու նաւոր չայէն :

Հունիս 12 ին կը գրեն Վաղարայիսէն (որ փոքրիկ քաղաք մընէ Վիլի գաւառը հարաւային Լիւմիւայի մէջ) թէ Խառօկաֆ (Ռիանդալ ըսված ֆուանսըի Գալիսթան , Լիւքսա անուն նաւապետին հրամանին տակ , երբոր կը շարունակէր իր ճամբորդութիւնը , որ երկրագունդին բոլորովը ժուռ գայ , Սիւր կողմէ սարին զարնվելով խոր տակեցաւ նաւ . բայց նաւին մէջ եղողները և բոլոր նաւատիրքը ազատուին : Հիշեալ ֆուխսթան Պրէսթի նաւահանգիստէն ճամբայ ելած , ու հետ գհտեց գացած էր , Լիւպան , Սառէրս , Պրէզիլ , Պոյա , Սիւ - Լանէյրօ , Գիւնտուրուր և Վաղարայի գետը : Հետոյ անցնելու էր Ովիլիանսէն , որ արեւելեան Հնդկաստան երթայ , ու Վալիս Բարեյուսոյ ըսված տեղէն ետ դառնայ :

Ոտքէն կնոջ համար , թէ անիկա անհամեմատ գեղեցկութիւն ունենայ : Բայց ինչ և իցէ դուռն աս բանը գրելու տարի , ու հիմայ սիրտդ հանգեցաւ : Երբանուարիսէն ալ մէկ կողմէ տրվաւ ու անանի տիրացաւ Լիւպի : Կը յուսամ որ ամենեւին չես ցափր , ոտքիդ մէկը կորսնցունելուդ համար , մանաւանդ երբոր մոտենելու ըլլաս թէ ալ աղէկ էր երկու ոտք ունենալ քան թէ մէկ : Կաղաչեմքու ըծակցիդ որ չի մշտնայ աս խօսքերուս : Երբեք միտքս պահած եմ որ ես ալ իմ երիտասարդութեան տեսնէ չափազանց կը սիրէի իմ կինս , ու աղօթքով կը խնդրէի Լստուածէ որ պահպանէ զանիկա , բայց գիտնաս որ անհնարին էր ինծի անոր համար ոտքս կտրելու , թէ որ ըրած ըլլայինք անշուշտ ևս ինծի կըսէի ամեն օր աս խօսքը : Երբ ինքնդ մընես եղեր դուռով Վիւլենէդ :

Վու խնարհ ծառայ Վիւլենէդ :

Համին 1793 , Գալանսայու ապստամբութեան ատեն , երբ Լիւմուա գնաց աս վերաբոյժը , ու հետաքրքը

ՖԻՆԱՆՍ

Աս տարվան Մարտի 1 ին պաշտօնատարները ամենեւնալ իրենց պաշտօնէն հրաժարվեցան : Լիւքսաժ ամսու 18 ին , Գալանսըի Թաղաւորը ասոնց տրվաւ ան իշխանութիւնները : Նախագահ խորհրդոյ , ու պաշտօնատար պատերազմի , Ս . Մաւէշալ Սուրդ : Երբոր իրաց , Ս . Ս . Կիլօ : Երբին , Ս . Տիւշաղէ : Եկամտներուն վրայ , Ս . Հիւման : Ծովային գործոց , Ս . Տիւիէնէ : Լտեաններու ու կրօնի , Ս . Մաւդէն : Հիւնութեանց վրայ , Ս . Թիւդ : Վաճառականութեան ու երկրագործութեան , Ս . Գիւնէն - Կիւիէն :

ԻՆԿԻՍԻԴԵՆՍ

Պատերազմի պատրաստութիւնները կը շարունակվի միշտ . վեց հազար զինուոր կանգնվեցան Վալիստային : Ծովապետը սաստիկ հրամաններ տրվաւ որ շուտով պատրաստուին ու ճամբայ ելլան Գալանսայի ու Լիւքսաժ նաւերը , ամեն մեկը 92 թնդանօթով : Երբեք ու Վիւնս ֆուխսթաններուն ալ հրաման եղաւ որ պատրաստ ըլլան :

Մեծ նաւը Բիւրանիա անուն 120 թնդանօթով Բաղաւորի նաւահանգիստէն դուրս ելաւ : Բուին ու Վիւքսոք նաւերն ալ դուրս ելած են : Վանտանս կողմէ նաւը 48 թնդանօթով . ու Լիւտուսը 78 թնդանօթով , պատրաստ են ինչպէս և Վալիս ու Վիւստիլիս նաւերն ալ 50 ական թնդանօթ քաշող :

Լիւրալիս Ղոն Օմանէյին , որ եկրորդ հրամանատար ըլլալու է ամիրալ Սթիֆօրդի հրամանին տակ , ճամբայ ելլալու է հոկտեմբեր 14 ին Բիւտանիա նաւով , որու մէջ շատ պաշարներ ալ պիտի բեռնաւորեն :

ԼՈՒՆՏԵՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԼՕՆՏՈՒԷ

4^{րդ} Հոկտեմբեր :

Հարար : Թիւրքոյիցը կողմէ միշտ . 1080 տոպրակ գեղեցիկ մեղաթը ծախվեցաւ 85 ½ - 87 շէլին . մի-

րութեան համար ուղեց որ տեսնայ իր բարեկամը : Վերջապէս գնաց գտաւ որ նստած էր գրասեղանի մը մօտ , ոյու վրայ շատ օրագրութիւններ կային : Երբոր տեսաւ տակաւ մօտի Վիւլենէդը , շատ ուրախացաւ ու ըսաւ : — Բարով եկար սիրելիս , ներում չնորհէ ինծի ոտք չելլալուս համար . փոստի չեմ կրնար . . . գուցէ եկած ես որ իմ ըրած զոհիս վախճանը տեսնաս : — Ո՛չ Տէր , ես հաւանքեցայ Գալանսային , ու հոս եկայ որ ապաստանարան մը գտնամ : — Խիստ բարի , հոս կեցիր իմ տունս . . . ճիշտ բարեկամ , թէ որ կորսնցուցած չըլլայի ոտքս , հիմայ մեծ պաշտօնի հասած էի . եկո՛ւր սիրելիս , եկո՛ւր որ միութարես ինծի : — Վու սիրելի կինդ իզմէ աղէկ կրնայ միութարեղ զբեղ : — Ո՛հ սիրելի Վիւլենէդ , իրաւունք ունիս յիմար ըսելու ինծի . այո՛ , արժանաւոր եմ աս անուանը : Լիւլինս գըլլալով իր խնդրը , ալ չեմ կրնար դիմանալ անոր ըրածին . շարունակ թուղթ կը խաղայ ու բնաւ հոգ չունի վրաս : Եւալ . . . թէ որ հիմակվան խոհեմութիւնը ունենայի նէ . ոտքիս մէկ ըղունգն ալ չէի կտրէր կնկան համար :

Ջակ տեսակը 83 1/2 - 84 չէին. և վարնոյը 82: Աս շա-
բաթ շաբար չեկաւ Ամերիքայէն. հիմա քաղաքիս մէջ
59,628 տոպրակ պակաս ապրանք կայ քան թէ անց-
եալ տարի աս ատենը:

Կահլէ: Աս ապրանքին գինը քիչ մը բարձրցան,
որովհետեւ ծախու առնող շատ կան. 1435 տոպրակ
մեղաթը ծախվեցաւ, լաւ միջակը՝ 46-48 չէին. Պա-
ղապիայի միջակը՝ 43-49 չէին. Սուրճի միջակը՝ 36-
38 չէին. Սամոսանի շատ միջակ ու խառն տեսակը
45-46 չէին. լաւ ու լաւ միջակը՝ 47-49 չէին:

Բրինձ: Ժապայի ապրանքը գնոյ առնող շատ կայ.
ասոր 5000 տոպրակ Պէնկալի ծախվեցաւ՝ միջակ ձեւը
մակը 12 1/2 13 չէին:

Սիտիկիոն ձեթը 26 1/2 ֆիորին:

ԱՐՄԱՆԱԿ

5-11 Հոկտեմբեր:

Լեզու շաբար: Աս ապրանքը շատ կուզի ու լաւ
գիներով ամէն օր կը ծախվի. 130 պալա Պուրպո-
նի շաբար վաճառվեցաւ 67 ֆունթ. 80 պալա ևս՝ 72
ֆունթ. 35 վառիկ փորթո-Վիքո 38 ֆունթ.

Օտած շաբար: Կուզի՝ 60,000 քիլոկրամի չափ վա-
ճառվեցաւ, գալ տարվան՝ առջի իրեք ամսուան մէջ ա-
ւանդելու պայմանաւ. 95 1/2 ֆունթ խանթարը ու 30,000
քիլոկրամի չափ ետքի իրեք ամսուան մէջ տալու պայմա-
նաւ, 93-94 ֆունթ:

Կահլէ: Վաղաքիս մէջ բաւական ապրանք չըլա-
լուն համար՝ աս շաբաթ շատ առուտուր չեղաւ. բայց
ապրանքին երեւոյթը լաւ է, ուստի չենք կարծեր որ գի-
նըրը իջնան. 350 տոպրակ շալման ծախվեցաւ 70 1/2
ֆունթ խանթարը ընթացիկով. և 148 տոպրակ Րիօ 65.
ֆունթ:

Պարծառանքներուն վերաբերեալ ձեթ: Աս հեղանիւ-
թիւն գիներուն գրեթէ փոփոխութիւն մը չեղաւ. Սի-
տիկիոն ապրանքը նաեւ երկուրէն պէս ծախվեցաւ 136 1/2
136 3/4 էքթոնթիւն (75 օխան). Վաղաքիս մէջ 136
ֆունթ. նմանապէս մէկ նաւի բեռ թուրքական ձեթ վա-
ճառվեցաւ 132 3/4:

Սպան: Վինըրը թուլ են, բայց ապրանք ունեցողնե-
րը չեն արտարար ծախելու քաղաքիս մէջ. որովհետեւ
դուրս կը խրկեն. ուր տեղ լաւ գիներով առնող շատ
կան. աս շաբաթ 900 տոննա կապոյտ դեղնագոյն
ծախվեցաւ 45 1/2-46 3/4. յիսուն քիլոկրամի (40 օխան):

Հորեն: Վիչ առուտուր եղաւ, որովհետեւ շատ ա-
պրանք չեկայ. քանիմը նաւ բեռնաւորութեամբ եկան աս
շաբաթ, որոնք շուտով մը ծախվեցան 26 1/2-28 ֆը-
նանթ ըստ տեսակին, ծախու առնողները չեն արտա-
րար, քանզի շատ նաւեր կըսպասվեն, որոնք հասած-
նունկապէս կը յուսացվին որ գինը կ'իջնայ. անոր համար
հիմա չիմա միայն հարկաւ որ եղածին չափ ամէն
մարդ կ'առնէ:

Վերիքայի Րամպակ: Վիչ առուտուր եղաւ
բայց գինը հաստատ կը մնան. լաւ միջակ ապրանքը
84-84 1/2 ծախվեցաւ:

Իզմիրու բամպակ: Վիչ մը կուզի. 81 պալա
Վարաղաձ վաճառվեցաւ 77, 3/4 օխիլթէ (ապրանքը չի
հասած) հարուրին 2 սքոնթով:

ԹԻՒՆՍ

Հոկտեմբեր 20:

Ղէհրի: Աս ապրանքին քիչ ծախս եղաւ, 175 ֆի-
օրին խանթարը. գնոյ առնող չըլալուն համար կը յու-
սացվին թէ տակաւին կ'իջնայ յիշեալ գինէն:

Բամպակ: Աս շաբաթ 93 պալա սօպուճա ծախվեցաւ
միջակ տեսակը՝ 29 ֆիօրին. բայց լաւ ապրանքը 30 ֆի-
օրինի ալ առնող կը գտնուին:

Լեզու սկիզբէն մինչև ասոր ծախված բամպակները
ասոնք են,

1450 պալա Սաքո	47 ֆիօրին:
310 „ „ „ Իզմիր	28 - 33
410 „ „ „ Սէլանիկ	20 1/2 - 24 1/2
240 „ „ „ Իւզհիւր	29 -
2000 „ „ „ Վերիքա	32 - 33

Վանիմը սոնտուկ աֆիօն ծախվեցաւ 5 1/2 ֆիօրին:
Բանված մոմին գինը 93 ֆիօրին. կը փնտրուի:

ԻՅՄԻՐ

9 Նոյեմբեր:

Եափա: Թէպէտ շատ ապրանք եկաւ դուր-
սերէն, բայց և այնպէս միշտ կուզվի Եւրոպայի ու
Ամերիքայի համար. ճերմակը չիլուայած առա-
ջին տեսակը՝ 305 - 320. երկրորդ տեսակը՝ 210 - 215
խանթարը:

Ֆիլիք: Աս ապրանքին 50 պալայի չափ մնաց ու
28 զուռուզ գին կուզեն չէքին: Վանի մը կարաւան
կըսպասվի դուրսերէն, ուստի կարելի է որ՝ աս գինը
չի գինանայ, Թէպէտ և նաւահանգիստը եկած ին-
կիլիզու նաւերը բեռնաւորելու պատճառաւ՝ բաւա-
կան ծախու առնողներ կան:

Վեօք պոյա: Վիչ մնաց դուրսէն բերող վաճա-
ռականներուն քովը, ու տասը օրվան մէջ 100 պա-
լայի չափ վաճառվեցաւ 212 - 223 խանթարը՝ ըստ
տեսակին:

Փալամուտ: Անցեալ շաբաթ քիչ մը ծախս ե-
ղաւ առաջին տեսակ շատ լաւ ապրանք ուզօ թորիս-
տէ 92 - 95 1/2. երկրորդ տեսակը՝ 70 - 85. միջակը՝
60 - 68. բայց աս գինը կը յուսանք որ կը բարձ-
րանան երբոր ինկիլիզու նաւերը կուգան նոր հունձի
ապրանքը առնելու համար. որովհետեւ աս տարվան
փալամուտի հունձը Թէպէտ շատ է, բայց գրեթէ
կէսը անձրեւէն վնասուցաւ. անոր համար լաւ ապ-
րանք քիչ ըլլալու է, ու վարնոյ (րէֆուզ) շատ
րէֆուզի գինը 30 - 35 զուռուզ է խանթարը:

Չէթ: Եւրոպայի միջերկրականի համար, ու
որովհետեւ կը հաստատեն թէ՛ աս հեղանիւթը շատ
քիչ է աս տարի Ղէհրայի, Սալանիայի, ու Սիկի-
լիայի կողմերը, նմանապէս և Վիլիքի ու Եւրո-
պայի ձեթ եկած քաղաքները: Հիմա գինը
225 - 227 զուռուզ է խանթարը՝ խարճը մինչև նաւը
վաճառողին վրայ. բայց նոր հունձին ձեթը եկող
տարի ապրիլին առնելու պայմանաւ ու արժողութեան
իրեք մասին մէկ մասը կանխիկ հատուցանելով, բո-
լոր խարճը մինչև նաւը վաճառողին վրայ՝ 185 - 190
զուռուզ է:

Բամպակ: Վիչ մը կուզվի ու աս շաբաթ քանի-
մը ծախս եղաւ 233 - 248 զուռուզ ըստ տեսակին:

Պրուսայի մետաքս: Ապրանք քիչ մնաց ու հա-
րուստ մարդիկնեւրու ձեռքն է. Սէլուտը՝ 345-350
զուռուզ է թէֆէն, կարճ խալպան՝ 298-308, եր-
կան խալպան 278 - 288: Աս տարվան հունձը քիչ
է. ուստի թէ որ լաւ լուր մը գայ Եւրոպայէն, աս
գինը անշուշտ կը բարձրանայ:

Վիֆի: Վիչ մնաց, բայց միշտ թուլ են գիները.
80 - 82 1/2 զուռուզ չէքին կրնայ առնուիլ:

Վիթի: Կուզվի. լաւ տեսակը՝ ֆիլտէ և տերե-
կ (եափրախ) 33 - 34 զուռուզ օխան. հասարակ ու
խառն տեսակը 14 - 15. քիչ ապրանք կայ:

Սուսամ: Աս տարվան հունձը շատ քիչ է. իզմի-
րու քիլէն 60 զուռուզ ծախվեցաւ անցեալ շաբաթ

բայց հիմայ 70 զուռուզ կուզեն. Իզմիրու քիլէն
26 - 27 օխայ է:

Շիֆի: Եւրոպայի և Եւրոպայի ինկիլիզու,
Ամերիքայի, ու միջերկրական քաղաքները խրկելու
համար բաւական գնոյ առնողներ կան, ուստի գինը
բարձրացան. մինչև 34 - 36 զուռուզ ծախվեցաւ
խանթարը:

Չամի: Անուզ քիչ կայ. սեւը՝ 26 1/2 - 28 խան-
թարը. կարմիրը՝ 50 - 80 ըստ տեսակին. կուտուղը
130 - 165:

Սիւնկեր: Վիչ կայ. գինը՝ 80 - 350 օխան ըստ
տեսակին:

Խանգանք որ՝ Իլիթը Վ. օնտէր ըսված ինկիլիզու
նաւը՝ որ պտուղ (եֆիլ) բեռնաւորված առջին նաւն
էր որ գնաց ասիայ, Ի օնտու հասերէ ողջամբ, ու
տարած թուղը 80 չէին, ու կուտուղ չամիքը 70
չէին ծախվեցէ հարուր լիթրան, իբր 36 օխան:

Շաբար: Կուզվի. ինկիլիզու ու հոլանտայի
ճերմակը՝ 248 - 270 զուռուզ խանթարը. կապոյտ
ու դեղնագոյնը՝ 185 - 202:

Կահլէ: Վինըրը հաստատ կը մնան. Պրազի-
լիայի, Սան - Տոմէնկիյի և ուրիշ միջակ տեսակ-
ները աւելի կը քվիլեն աս քաղաքը. հիմա անոնց
գինը 730 զուռուզ են, քիչ մը աւելի կամ պակաս
ըստ տեսակին. 3000 տոպրակի չափ խալպէ մնաց,
որ ամէն տարի աս ատենս՝ 15 կամ 20,000 տոպրակ
կը գտնուի:

ՓՈԽԱՆԿԱՅԻՆ ԹԻՒՆՍ

ՊՈԼԻՍ

6 Նոյեմբեր:

Լեռնա	109
Սարսիլիա	174
Թրեստ	447
Հոլանտա	
Ղէհր	

ԻՅՄԻՐ

8 Նոյեմբեր:

Լեռնա	108 1/2
Սարսիլիա	172 1/2 - 173
Թրեստ	434 - 436
Հոլանտա	362 - 364
Կոստանդնուպոլիս	հարուրին 1 1/2 - 1 3/4

ԱՐՇԱԿԱՅԻՆ ԱՐՄԱՆԱԿ. աս օրագիրը
սո. ոյժով տասը օր մէկ անգամ կը տպուի. բայց
քանիմը ամիսէն ետեւ շաբաթը անգամ մը պիտի տպուի:
Վին տարեկան խտրութիւններ 120 դրէ է. կանխիկ
(փէշին). ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ:

Իզմիր՝ օրագրութեան արւարանը:
Պոլիս՝ Վիլի խանը Իզմիրի Սալաւանեան Վալիթ
աղային գրատունը:

Թրեստ՝ Լեռնա Վիլի գիր Լեռնայի գրատունը:
Պուրսա՝ Վաղաքէն Վիլի գիր Լեռնայի մաղաղան,
Թիֆլիսի Վիլի գիր խանը Հիւսիսեան մահտեսի:
Սանուկ ու մահտեսի Լեռնայի Լեռնայի մաղաղան:
Իտիլիէ՝ Գափազեան Պոլիս Լեռնայի վաճառատունը:
Իշքուր՝ Խաղէկեան մահտեսի Հարութիւն աղա-
յին մաղաղան:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՍԵՓԵՆՆՈՒՄ ՊԵՊՈԼԵՆ

Լնցած Սեպտեմբեր ամսու 7 ին , Ս Ենեաիկի
կազմի Թուրքիա անունով Օրագրութեան
մէջ , Թիւ 203-204 , աւ Թուրքիա կը կարդանք , որ
գրված է՝ Նոյն օրագիրը յօրինող խոսակցիին :

Գերայարգ Տէր :

Պարօն Լազարդ Ռաֆայէլ ասպետը , հայ վաճա-
ռական Մարտառու , արեւելեան շնորհաստանի մէջ , որ
վախճանեցաւ 1791 ին՝ գումար մը ստակ ձգեց ու հրա-
մայեց որ անոր շահովը Ս արժարան մը շինվի , ուր տեղ
կընթացն ու սնուցանվին հայոց աղքատ տղաքը :

Ըն առեանի պարագաները արգելք եղան ու չի թողու-
ցին որ շուտով մը ի գործ դրվի կտակագրին դիտաւո-
րութիւնը , բանված շահն ալ եմբողջ ան ստակը մին-
չէ 46,000 լիւրէ սթէնլին , կամ 1,380,000 աւագրիական
լիւրէ :

Յամին 1835 , յիշեալ Լազարդ Ռաֆայէլին որդի-
քը , յարգի թովմաս Բօկպուրն ասպետին հետ միա-
բանելով , որ անոր կտակը կատարողը (վասին) էր . ու
ուղեւով ի գործ դնել՝ խոհականութեամբ կարգադրու-
եալ կտակը , նաեւ մտածելով որ վարժարանի յարմար տեղ
մը գտնան , Ս Ենեաիկ քաղաքը ընտրեցին . ասոր հա-
մար թէ՛ շինութիւնը և թէ՛ կառավարութիւնը նոյն վար-
ժարանին , վստահութեամբ վերապատուելի Ս խիթար-
եան Հարց յանձնեցին , որոնք վաղուց հետէ քաղաքին
մօտ սուրբ Վաղար կղզին բնակելով՝ քաղաքացի սեպ-
ված են :

Չորս տարի է , որ Ռաֆայէլեան Ս արժարանի հիմնա-
դրութիւնը եղաւ . որ հիմայ Փէղառօյի պարտին մէջն

Ս Ենեաիկ , 1 Սեպտեմբեր 1840 :

է , սուրբ Գառնիկոսի ժողովրդապետական եկեղեցիին
թեմը . ու տանը շուրս ուսանող տղայ կար հոն , որոնցմէ
տանը մէկ հոգի մնացին տօրական օրս . ինչու որ՝ անոնց
իրեքը սուրբ Վաղարու վանքը գացին կրօնաւոր եղան :

1835 էն սկսեալ՝ ստորագրեալ մեծ որդին հանգուց-
եալ Լազարդ Ռաֆայէլի , տրվաւ միշտ վերապատվե-
լի Ս խիթարեանց վերոյիշեալ ասակին շահը , որ 1 շնտ-
ապու Պանթօն գրված է , ու տարին 1380 լիւրէ սթէնլին
կընէ , կամ 41,400 աւագրիական լիւրէ . մինչէ հիմա
տրված շահին ամբողջ գումարը՝ լիւրէ սթէնլին 7513 .
7 . 6 է , այսինքն՝ 225,401 . 25 աւագրիական լիւրէ . ինտոր
յարգոյ Ս խիթարեանց տրված ընդունելութեան մուր-
հակներէն (ուրիշ վումպէն) յայտնի է :

Ստորագրեալ (որ աներձագնէ Սամուէլ Սուրատ
յարգի ասպետին , որ ան ալ հայ վաճառական է Ս աղ-
րասու , ու շատ ստակ ձգեց որ ուրիշ վարժարան մալ
շինեն նոյն դիտաւորութեամբ , այսինքն հայոց աղքատ
տղայոց համար , որն որ հիմա Պատուաքաղաքը սկսած
են շինել) շարժեալ իրաւացի ու վայելուչ փափագէ
մը , որ հասկընայ ան վարժարանին ինչպէս երթալը ,
որն որ իր յարգելի հայրը հաստատեց , Ս Ենեաիկ եկաւ .
յատուկ աս բանին համար , ուր կը գտնվի հիմայ ալ .
ու միտք ունենալով որ խնդրէ ու ձեռք բերէ յիշեալ
Ս խիթարեան միաբանութեանը արգարասիրութենէն ,
ան ապացոյցները (իսպաթները) , որ կարող ըլլան իր
սիրտը հանգսեցընել , թէ իր հօրը կամացը կանոնաւոր
գործադրութիւնը (իճրան) եղած է , սիրով յանձնա-
ռու կը ըլլայ որ աս թղթով իմացունէ ամենեւին , իր ծը-
նողին կարգադրած քրիստոնէական հոգողութիւնը . ու
աս ալ հանգուցեալ բարեբարին արժանաւոր գովու-
թեանը ու պատուոյն համար :

Եղէքսանդր Ռաֆայէլ :